

Dohányfüst, pára, köd, hóesés, Szörényi

Szörényi Laci barátom évek óta nem pipál, nem is cigarettázik. Mégis, sok évtized emlékei sűrűsödvén bennem, emlékeimben mindig füstbe burkolva látom. Ha pipázott, kellemes füstök lengték körül – a füst mozgott, keringett, Laci meg szinte mozdulatlanul ült, hallgatott, meghallgatott, engem vagy másokat. Az ember szinte fontosnak érezte magát. Ha viszont cigarettázott, a fehér cigaretta önálló életet élt, kezével gesztikulálva a parázs szabálytalan köröket irt le. Füstje ennek alig volt, én inkább kelléknek láttam, a kéz meghosszabbításának. Elképzelni sem tudom, hogy előadásain hogyan volt meg legalább cigaretta nélkül – igaz, hogy akkor meg könyvekkel vette körül magát. Felemelte a pulpitusról az egyiket, letette a másikat, felütött egy idézetért egy harmadikat.

A könyvek egy hátizsákból kerültek elő. Ez az öltözék-kiegészítő akkor lett lényének tartozéka, amikor egy hosszabb ösztöndíj után hazajött Amerikából. – Nem furcsa az öltönyhöz a hátizsák? – kérdeztem tőle, mert ebben nálunk ő volt talán az első. – Amerikában mindenki így jár – vágta hozzám, mire én ingerülten megjegyeztem, hogy „ez nem Amerika”. Mindez még 1990-ben történt, vagyis Laci negyvenöt éves korában, a rendszerváltás hajnalán (egyébként az MDF II. Országos Gyűlésén). Nem voltunk már ifjak, tudtuk, hogy kenyerünk javát az „átkosban” már megettük. Jól éreztük magunkat, persze, a számunkra tét nélkülinek ígérkező új helyzetben. Laci különösen büszke volt arra, hogy mind az MDF-be, mind az SZDSZ-be belépett, s aztán nem kevésbé büszke volt arra, hogy mind a kettőből kilépett. A politika érdekelte, de csak mint egy *performance*, mint az élet egy szórakoztató szelete. Azután kénytelen volt (persze öröme tette) néhány évét a politikának szentelni. Római nagykövetségében valósággal lubickolt mint italianista, mint megfigyelő, mint szolgálati utakat teljesítő. És mint barát: mert ki tudja hányadszor vezetett végig engem jó ismerőseként Róma utcáin, de ezt fáradhatatlanul élvezte, bár a végére igencsak elfáradt, hogy azután a rezidencián egy fotelba rogyva anekdotázzon tovább. (A rezidencián nem volt könyvespolc, ezt a bútort úgy kellett kiharcolnia és így tovább.)

Egy-két évvel később már rozoga kisbusszal robogtunk az alpesi és appenninekbeli ködben, magyar irodalomtörténeti emlékhelyeket keresve fel, hogy aztán ott elmondjuk a magunkét Zrínyiről vagy Faludi Ferencről, egy Duna TV-beli ismeretterjesztő sorozat számára. Útközben Laci átrendezte magával hozott kis könyvtárát, az elkészült felvétel nyomán egyes könyvek a hátizsák mélyére kerültek, s onnan újak bújtak elő, szerkesztőnk,

Csonka Erzsébet nem kis ijedelmére, mert újabb filmi nyersanyag felhasználása került általa napirendre, nem is szólva a forgatási idő múlásáról. A pára lengett körül a Márvány-tenger partján is, Rákóczi házában vagy Brüsszel csatorna-partjain, Jósika Miklós nyomdokát keresgélve. De az igazi szürreális látvány Csíksomlyón következett, amikor egy őszi felvétel közben olyan hőzár kerekedett, amely mögül csak Laci hangja hallatszott, ahogy mondta, mondta – kár, hogy nem került adásba.

A Gellérthegyről legördülő ködfelhők burkolták be ősztől tavaszig a Ménesi utat, az Eötvös Collegium és az Irodalomtudományi Intézet közös palotáját. Belül szörcsögött a radiátor, az igazgatói szobában a donátorok és igazgatók képe alatt szürcsöltük a gőzölgő teát, s latolgattuk a soron következő akadémiai vagy országos politikai választás esélyeit. És persze, megbeszéltük lassan, de biztosan romló egészségi állapotunkat. No meg, hogy hány év is van még a nyugdíjig. (Nincs most már egy sem...)

Az igazat megvallva, azért nemcsak a négy szemközti baráti beszélgetésekről, hanem az éjszakába nyúló társas együttlétekről, anekdotázásokról is meg kell emlékezni, a *Mozgó Világ* 1980–1983 közötti éveiről, ahol Laci a szerkesztőség legbelső kültagjaként hozott híreket és szeretetet közénk, avagy a nyári nagyköveti értekezletek panoptikumszerű figuráiról és csekély számú ottani barátainkról, azután a „védésekről” az akadémiai világban, ritka családi összejövetelekről, publikációinkról, terveinkről – megosztva magunkat előbb az idősebbekkel, majd egyre inkább a fiatalabbakkal.

Cammogunk tovább. Szidjuk az időjárást, a ködöt. S a ködből néha váratlanul, néha tervezetten elő-előbukkanunk, látjuk és szem elől veszítjük egymást. De így megy ez már évtizedek óta. Pályánk érintkezik és elválik, megbízhatóan, emberileg előre láthatóan. Most megállunk egy pillanatra: hetven év... Fújtatunk egy kissé, párás lélekkel és lélegzettel.